

مجموعہ ادبی و سیاسی رسالہ

ادبی و سیاسی رسالہ اسبوعیہ در

۳۱ نجی سنہ

۱۴ محرم ۱۳۳۰

پنجشنبہ

جزو عدد : ۱۲۸

رجال سیاسیه عثمانیہ

فرانسہ مشاہیر ارباب قلندن متوفی (شامل لاقور) ك بوندن قرق سنہ مقدم
(رہ وودہ دوموند) رسالہ نیم ماہہ سندنہ نشر ایتمدیکی بر مقالہ مطولہ سنی گچن
سنہ اقدام غزنہ سی ترجمہ ایله تفرقہ سندنہ نشر ایتمش ایدی .

شامل لاقور (اوم دم تا) دینلان دولت آدمترینك سلطنت عثمانیہ دہ مان
فقدانہ حکم اولنہ جق قدر اندر یتشدیکنی مقدمہ مقال ایدہ رك تا کوپرلی
زمانلرینہ قدر تدقیقاتدہ بولنیور . و رجال دولتن مقصود نہ اولدیغنی عثمانیلر ك
اوج بحق عصرلق بر زمان ضایع ایتمکدن صکرہ آتجق ادراك ایله تطبیقاتنہ
تثبت ایلمک لرنی دور و دراز شرح و ایضاح ایلیور .

مقالہ حد ذاتدہ جدی بر تتبع محصولی اولدیغندہ شبہ یوقدر . فقط بوجدیت
مؤثر ك شخصندہ و نیتندہ گوریلنیور . یوقسہ تدقیقاتی سائر شرق احوالی حقندہ
خامہ ران بیسان اولان ارباب قللك تخلص کریبان ایدہ مدیکي خیالات و یا تصورات
وهمیدن تمامیلہ آزادہ دکلدر .

مثلاً کوپریدلردن پدرینه خلف و اون بش سنه مقام صدارتده فرمانفرما اولان احمد پاشایه، فرانسه سفیرینه - برقاعده تقدیم هدایاده ذهلندن طولای - سافه حدتله [چفیت] صفتی لایق کورمکله برابر، باش آغاسنه ویردیکی امر اوزرینه (طوقات) آندریور !

بوزواللی ملت و سلطنت اوتندن بری بودرلو اسنادلره هدف اولمقدن قورتیله مامش اولدیغندن، بوگون اوروبالیرلی حاصل ایتدکاری بو عقیده لرندن تجرید ایله تصحیح اسناداته دعوت محالدر. آنک ایچون بز بوراده نبرته ذمت قیدنده بولنه حق دکلز.

بلکه شامله لاقورک روایتی صحیحدر. بلکه بوروایت لاعن اصل اولیوبده بعض مرتبه برک وشاخ ایله اعظام ایدلمش بر حقیقتدر. زیرا اوتاریخلرده وزرات عظماء، بر ایکی دانه سی مستثنای اولمق اوزره، دلی باشیلقدن کله بر طاقم سر سملره منحصر قالمش کبی ایدی. فقط احمد پاشا کبی کر چکدن شخصیه افتخار ایده بیله حکمز بر وجود سیاسی به بومعامله نك اسنادینه تأسف اولنور.

شوراسی اونیمه لم. تاریخ نامنه الد بولنان وقایعنامه لرمن، مثلاً (آبریزلره) یشیل (سر) طلاسینک، نقیب الاشرافک بر تقریری اوزرینه منع ایدلمش اولدیغنی ضبط ایتدکاری حالده، اکثرهم حادثات سیاسیه مسامحاتده بولنمشلردر.

نندن حکم ایتمه لمکه فرانسه سفیری حضورده ویا احمد پاشا ایله ملاقاتنده فرانسزلفه مخصوص بر غرور ناججا الجاسیه پرده بیرونانه اوضاع و اقوالده بولنماش و بالمقابله وزیر اعظمندن، فقط بر طوقاقتن ده مؤثر و صیانت ناموس سلطنت ایله متحسس هر وکیل سلطنت ایچون ایفاسی متحتم اولان قوی بر سیلی تأدیه مراجعت ایدلمش اولسون.

شامله لاقور فرانسه (آرشیوندن - خزینه اوراقتدن) طوبلادینی بعض وناقعه مستند اولمق لازم گلان تمهیداتنده ینه واقع اولمامش حالاتی وقایع صحیحندن اولمق اوزره خبر ویریور: از جمله راغب پاشا مرحومک کجالات سیاسیه وادیه سندن

بحث ابتدیی صرہ دہ مشارالیه . پروسیا قرالی فرہ دریق ایلہ - آوستریا علیہ -
بر معاهدہ اتفاقیہ عقد ابتدیر یور .

فی الحقیقہ راغب پاشا فعالیت سیاسیه چہ ارباب اقتداردن بر وزیر حکیم ایدی .
فقط بیوک فرہ دریق ایلہ عقد معاهدہ دہ بولندی . چونکہ بزم بیسوک فرہ دریق
تزدینہ ارسال اولتان ایلک سفیر من احمد رسمی افندیدر کہ تاریخ ارسال ۱۷۷۱
سنہ میلادیہ سنہ مصادف ۱۱۸۵ سنہ ہجریہ سیدر . اوتاریخندہ راغب محمد پاشا وفات
ایدہ لی طقوز سنہ اولمش ایدی . بوسفارت ایسہ سخدار محمد پاشانک صدارتندہ
واقع اولمشدر . چونکہ محمد پاشا سنہ مزبورہ محرمنک اون بشندہ عزل ایدمش ؛
یرینہ محسن زادہ محمد پاشا نصب اولمشدی . حتی احمد رسمی افندی سبب سفارتی ،
سفارتنامہ سنک مقدمہ سندہ وجہ آتی اوزرہ تمہید ایلر .

« تقریر کترین بندکان دیوان سامی الحاج احمد رسمی بودرکہ : بلاد شمالیہ غریبہ دن
جرمانیا مملکتی داخلندہ فی الاصل (سقسونیہ) ایالتندن معدود اولان (براندہ برق)
سنجاغنہ الفتورلی نشانی و روسیہ ایلہ (لہ) مملکتلربنہ مجاور و مختلط پروسیا ناحیہ سنہ
قراللق عنوانی ایلہ متصرف اولان (فرہ دریقوس) جانشین پدر اولدیفی ۱۱۵۳ تاریخندن بروا)
توسیع دائرہ دیار و ترفیع منار اعتبار نیتنہ کندونک متبوعی مقامندہ اولان نمچہ چاساری
و روما اعیراطوری ایلہ جنک و بیسکاردن خالی اولیوب بالاخرہ فراغچہ و مسکو دولتری
چاسار مذکورہ معاونتندہ یکدل وجانبدار اولمشلر ایکن قرال مومی ایلہ میدان وغادہ اظهار
ثبات و قرار و اقراں وامثالی میانندہ کرچہ کسب اشتہار ایلدی اما بروجہ محرر کندونک
متبوع و ملتجاسی اولان کسنہ بہ خصومت و مصادمت دغدغہ سنہ سہ سالار گیرودار خصمندن
بیسوک بر دولت مؤید ایلہ استظہار ایلک مقتضای حال و کردار اولدیفندن غیری ہمجانہ
و همجواری (لہ) و (دانمارقہ) و (فلنک) جمهورلربنک و حالا انیشتمہ سی بولسان
(شود) یعنی اسوچ و ہم مذہبی انکترہ قرالربنک دولت علیہ معاهدہ سیلہ ادخار ایندکلی
مباہات و افتخارہ امیرہ نوب ، بر مدتدن برو امنیہ مذکورہ تحصیلنہ اقدام ایشیدی .

« بناء علی ذلک ۱۱۸۰ سنہ سی اثناسندہ جناب خداوندکاریدن درکاه عطوفت و مساعدہ
کشادہ قلموب تمہید اساس موالات و معاهدہ اولمغلہ متعاقباً دأب دولت اورزہ ایلجیسی سدہ .
سعادتہ چہرہ فرسا و ہدایای کرانہا ایلہ عرض کالای تمخص والتجا و اروپا قرالری
میانندہ کندوبہ و اخلافہ سرمایہ تیج و افتخار اولی ایچون عقبہ علیہ دن مخصوص ایلچی
ارسالی رجا ایلدیکی اجلدن جناب شہنشاہیدن دخی اظهار اہت خلافت اتسام و افہام علو -

۱ [بوتاریخک مقابل میلادیسی ۱۷۴۰ سنہ سیدرکہ مشارالہ اوسنہ جالس اولمشدی .

منزلت اسلام قصد بدهد ایاسنک اضعا فی تمیز و ترتیب ۱] و بو عبد کینه طریقه سفارتله تعیین و تسیر بیورلمشیدی. بناء علیه میلاد حضرت عیسانک ۱۷۷۱ سنه سنه مصادف ۱۱۸۵ سنه هجری سی محرمک اولاندن اولان برروز سعادت بروزد آستانه علیه دن حرکت ایله

سلطان مصطفای ثالث یا اثر تلقی و یا خود اجتهاد ذاتیسی اوله رق الگ بیوک آرزوسی، دول غربیه ایله تقویه مناسبت ایدرک مملکته یکی برمسلك ترقی آجق ایدی. بونک الگ بیوک برهانی سلطان سلیم ثالث اولان وصایاسنک آثار فعلیه سیدر. چونکه بوکون المزدده دها ولی عهد ایکن خط دست مشار الیه ایله فرانسه باش وکیلنه یازلمش محررات واردرکه ایلروده عیاً مجموعه مزده نشری مصمدر ۲.

حاصلی مصطفای ثالث بو عرضی موقع فعله کتورمه دن ترک دغدغه حیات ایلشدر. دولک بختسزانی آثارندندرکه اوزمانده بولنان رجال سیاسیه مز آرهنده پادشاه مشار الیهک بو آرزوسنه وساطت ایدم جک بر شخص یوق ایدی. حتی اورویا، عادنا هیچ حکمنده تلقی اولنیور وایکی جار ملاصقمز اولان روسیه ایله آوستریایه اهمیت و بریلوردی. بواهمیت ده آنلرک سرمایه تعالیلری اولان جوهر ترقی و معرفتلی دکل، عددأ کثرتلی اعتباریله در.

حتی اوده عن جهل بر تقدیر ایدی. اوزمانکی نفوسمز، اوزماندن بری المزدن جیقان ممالکک وسعتنه نظراً آوستریا نفوسنک عددأ ایکی مثله معادل بولندیغنده تردد ایدیله مز.

سلطان مصطفای بوسفارتدن مأمول ایستیکنی ثمره یی اقتطاف ایدم مامش اولدیفی گبی، کندیسندن ۱۶ سنه صگره مسند سلطنته کلان اوغلی سلیم ثالثک تشبثات سیاسیه سی دخی ثمره سز قالشدر. چونکه مشار الیه جلوسنک ایکنجی سنه سننده، که ۱۱ بیوک فرهدریق خسته مشهور اولدیفی گبی مصطفای ثالث دخی آندن اشد مرتبه ده خیس ایدی. احتمال بیوک فرهدریق سائقه خسته برقاچ پارچه اوانی شاصونیه ارسال ایتش اولسون. آنک مضاعفه بزه بلکه مرتبائی کوزلردن عبارت قالش وخت شاهانه اورتبه نحس ایتماشدر.

۲] مصطفای ثالث دخی وده رای سرانی ارکانی اولان متفذان ایله مکاتبه بولنورمش. حتی واسطه زازاق روصونک پدری و سرای هایون ساعتچی باشیسی اولان روصو ایش. بومکاتبه دن خبردار اولان وولتر بیوک فرهدریقه یازدیفی مکتوبلرندن برنده: «عجبا سلطان مصطفی نیچون بکاده یازمیور!» جمله استفهامیه سی برطرز استهزا کارانه ده تحریر ایلشدر.

۱۲۰۵ ده در . بیوک فرهدریقك جانشینی اولان ایکنجی فرهدریق ویلهمه دخی اتفاق عقدی مقصدیله برسفیر اعزام ایلشدی .

بوسفیر رجال باب عالیدن احمد عزمی افندی ایدی، که بالاده ذکر ی کچن احمد رسمی افدینک قائم برادری اولدیغندن، کاتب خصوصی صفتیله مقدا انشته سی برلینه کوتورمشدی . بوجهتله پروسیا رجال حکومتجه معروف بولغش برذات اولدیغندن عهدۀ کفایتۀ تودیع اولنان خدمتی ایفایه، بومعروفیتک یازدیم ایتمی ملحوظ ایدی .

مأموریتی ایسه مقدا اوسوج قرالی اوچنجی گوستاوک عثمانلی ایمراطوریله عقدایتدیکی اتفاق خلافتۀ ایکنجی قاترینه ایله مصالحه ایتمی اوزرینه پروسیا دولتی تجاویز براتفاقه دعوت معرضنده ایدی . چونکه لهستان جمهوریتی دخی باب عالیجه قزائلش و (طورله) نهری جوارنده ۲۵ بیك کشیلک بر (له) اردوسی مقدمه الجیش مقامنده اشارتۀ منتظر بولغمشدی . احمد عزمی افدینکده بوظیفۀ سفارتده موفق اوله مامسنی کندیسنک عدم مهارتۀ حل ایتمکدن ایسه قاترینۀ کدسایسنه فریفته اولان پروسیا رجال حکومتک غفلتۀ عطف ایلک لازم گلیر .

§

ایشته شامل لاقورک راغب پاشا مرحومه اسناد ایندیکی اتفاق حقیقی بودر . شامل لاقور ، ماضی به عائد وقایعمرزله معاصرین رجالمر حقهده کی تحقیقاتنده یکده مدقق اولمیه بیلیر . فقط بوذات ملتزمه مخصوص خواص روحیه حقهده - اثر دن مؤثره انتقال قیلندن - ال ک موافق حقیقت ملاحظانده و خصوصا اوروپا احوالنه قارشى کوستردیکنمز اطوار بیکانگیدن طولانی پک بحق مؤاخذانده بولغمقده و بر آتی یینه یاقیشه حق صورتده ، شمعی ایچنده چالغاندیغز دریای نابکنارک امواج متابعمی برکون اولوب بزى هر درلو نجات رسدن محروم ایده چکنی خبر ویرمکده در . مثلا دیورکه :

« ۱۸۳۴ ده قدر عثمانلی حکومتی اوروپا مالکنک هیچ برنده سفیر دائمی بولندیر میوردی . گویاکه آن بان دائرة انتشاری توسع ایدن مدیتدن تباعد آرزو ایدیوردی .

« اورویا حکومتلرینک یکدیگره تقریبه عقد روابط مخادیننده بولندقلری بر عسره حکومت عثمانیه حال و موقعه ییانجی قالدقن ماعدا، یالگنز کندی قوتنه استناداً احوال حاضره به اطلاع ایتکی بیاضی تنزل عد ایدرک، بروضع متکبرانه ایله ضربدن یوزینی چویرمشد. ایشه بووضع و غفلتیه کندینی حقوق دول قواعندن خارج بر اقاغش و حتی آتی ادراک بیهله ایتماشدر .

« اوروبالیر ایسه عثمانیلرک بویه بر حال و موقع انفرادده قالمسنی منفعتلرینه دهاموافق بولمش؛ و طبعییدر، که مقاصد مخصوصه تعقیب ایتدکجه، آنلرله معامله به کیرشمامک بولتیقه سنی التزام ایتمشدر .

« بوندن طولابیدرکه اورویا حکومتلری عثمانیلرک قوتنه قانع اولمدتجه درمیان ایتدکلری الحق مطاب و شرائطی بیهله نظراعتباره آمازلر، و سلطنت عثمانیه آثار ضعف کوسرتدکجه زبونکشانه اوزرینه یوکلنمکدن گیرو طورمازلر . بو حالک دوامی ایسه حکومت عثمانیه نك عهد قریبده انقراضی موجب اوله جق اسبابک ائک مهملرنددر . »

شالهل لاقورک بوسوزلری، احوال روحیه مزى پک اینی طانییدغنی کوستریور . فی الحقیقه ۱۸۳۴ تاریخی رشید پاشانک خطارات مصرانه بیهله سلطان محمود ثانیک اورویا حکومت معظمه سی نزدنده سفیر دائمی بولندیرمغه قرار ویردیکی ۱۲۵۰ سنه هجریه سنه مصادفدر، که خارجییه نظارتیز دخی شمعدیکی شکلنک حال ابتدایسنی اوزمان اکتساب ایلشدر .

حال بوکه — زمانمزده اولدینی گبی — اوزماندهده بو نظارتی ایفا ایده جک برناظر بولنه میوردی . از جمله اوصاف لازمه سنک اقدامی بولنان فرانسرجهیه واقف کیمسه یوقدی .

تبعه غیر مسلمه سی ایچنده یالگنز روملر معارف غربیه یی اکتسابه اعتنا ایتمش وایجه مهم آدملر بتشدیرمشدی . فقط دولت روملرک سیرتارنده خالصت وصفوت کورده میور . بالعکس آنلرک اهانتنه حکم ایلوردی . بوده دولتک خطیبات سیاسیه سی نتایجنددر . چونکه آنلره دائماً نظر حقارتله باقش و آدم برینه قویماشدر .

آرمده صرمدہ فنارلی طاقندن بعض بکلری دیوان هایون ترجمانلقه مأمور ایتدیکی حالده اوفاق ، دها طوغریسی هردرلو حقیقتدن عاری بر شهبه اوزرینه بوخدمتنه یچدیکی قیمت اخری ایله بیچاره یی حیاستندن جدا ایدیوردی .

مثلا عاکف پاشانک « استفناکی خنزیری » تعبیرله اشنع دشنامه لایق کوردیکی استفناکی بکی مشار الیه تقدیر ایدوبده برسفارتہ مأمور ایتسه ایدی ، بومملکت آنک مفظور اولدیغی درایتله معارف غربیه و سیاسیه ده کی کمالدن پک بیوک استفادہ ایدردی . نتہ کیم کندیسندن ۴۰ سنه صکره اوغلی آله قو پاشابزم ک مهم زمانمزدہ و بانه سفارتگری ایفا ایتمشدر ، که دولت ، روسیه ایله اوصرمدہ محارب بولئیوردی . کذا یونان حکومتی زردینه تعین ایتدی که مژسفر برروم ، یعنی مسورس پک ایدی و دولت متبوعه سنک شائی اعلا ایچون یونان قرالی او طوندن ترضیه آلمدجه آینه سراینه بر آدم آتدی . حتی ناجنسی اولان ترکله صداقتدن طولانی هم جنسلرندن برده قورشون یدی . بو عنصر مهمدن استفادہ ایتک طریق بیلندکدن و کندیلرینه اخوان وطن صفت لازمه سی تمامیه ویرلدکدن صکره نمکخیدر ، که آنلرده دول - سارویه میلان و انما حسلری تولد ایدہ بیلسون .

ایشته رشید پاشانک ، زماننده کی رجال دولتک کافه سنه درایتجه اولان تفرقه یالکیز بو بولتیقه سی دلیل طوتلسه بحادر .

رشید پاشا دلائله اوروبایه اعزام اولنان سفیرلرمزدن مثلا قحی پاشا ، رفت پاشا ، صارم پاشا کی بوراجه کوز طولدیران ذوات وار ایسه ده بونلره اوروپاده بوراجه اولان قیمت اضافیه لرندن طولانی کیمسه بش یارده لک اهمیت ویرماشدر . اولاً بو ذاتلرک اوچی ده لسان یلیورلردی . برکت ویرسون رشید پاشا معتیلرینه ترجمانلق وظیفه سیله مکلف کاتبلر ترفیق ایدیور و آنلری ده ینه روملردن ، ارمیلردن آرمه بوب بولیوردی .

اودوره تجدد مزده کی فقدان رجالمز بوزمانده کی قحط رجاله نسبتله ینه اهون عد اولنه بیلیر .

بوگون بیگلرله لسان آشنالرمز وار . فقط خارجیه نظارتنده مثلا ایٹالیا
تجاوزینه قارشى دول مظعمهیه اعطاسى طبیی اولان بروتستویى یازمحق بر مسلمان
بولنه مامشدر .

ایشته بوحالره باقیورزده اشد بلایامن اولان شو سیساله استبدادك بویوزدن
دخی نه عظیم قهرینه اوغرامش و فقط زمانى کلمینجه ادراك ایتسامش السلفمزی
آکلاپورز .

(مابعدى وار)

ابوالضیا

